

อิหร่าน

ภูมิหลัง

คณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ (United Nations Security Council - UNSC) ได้รับรองข้อมติที่ 1696 (2006) ที่ 1737 (2006) ที่ 1747 (2007) ที่ 1803 (2008) และที่ 1929 (2010) เรียกร้องให้รัฐสมาชิกปฏิบัติตามมาตรการลงโทษอิหร่านเกี่ยวกับโครงการพัฒนานิวเคลียร์ และต่อมาเมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน 2556 อิหร่านและกลุ่มประเทศ E3+3 หรือ P5 + 1 (จีน ฝรั่งเศส เยอรมนี รัสเซีย สหราชอาณาจักร และสหรัฐอเมริกา) ได้จัดทำความตกลง Joint Plan of Action (JPOA) ซึ่งจำกัดการพัฒนาโครงการนิวเคลียร์ของอิหร่าน แลกกับการผ่อนปรนมาตรการลงโทษของ UNSC และประเทศตะวันตก เมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม 2558 อิหร่านและกลุ่มประเทศ E3+3 ได้บรรลุการจัดทำความตกลงฉบับสมบูรณ์ (Comprehensive Agreement) ของ JPOA หรือ Joint Comprehensive Plan of Action (JCPOA) ซึ่งอนุญาตให้คณะผู้ตรวจสอบของ International Atomic Energy Agency (IAEA) เข้าตรวจสอบพื้นที่ทางทหารของอิหร่าน และให้ UNSC ออกข้อมติเพื่อรับรอง JCPOA ดังกล่าว ซึ่งกำหนดเงื่อนไขและตารางเวลาเพื่อยกเลิกมาตรการลงโทษต่ออิหร่านตามข้อมติ UNSC ในอดีตที่เกี่ยวข้องกับโครงการนิวเคลียร์ของอิหร่าน และระบุว่ามาตรการลงโทษของสหรัฐฯ และ EU ต่อภาคการเงิน การธนาคาร น้ำมัน ก๊าซธรรมชาติ ปิโตรเคมี การค้า ประกันภัยและการขนส่งของอิหร่าน จะถูกยกเลิก “ทันที” ที่ความตกลงฯ เริ่มมีผลบังคับใช้ ซึ่งต่อมาเมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2558 UNSC ได้ออกข้อมติ ที่ 2231 (2015) เพื่อรับรอง (endorse) JCPOA และกำหนดมาตรการ/แนวปฏิบัติสำหรับกระบวนการยกเลิก (terminate) มาตรการลงโทษ โดยมีเงื่อนไขว่าจะต้องได้รับรายงานของ IAEA ที่ยืนยันว่า อิหร่านได้ปฏิบัติตามมาตรการต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ใน JCPOA อย่างเคร่งครัดครบถ้วนแล้ว และเมื่อวันที่ 18 ตุลาคม 2558 รัฐสภาของอิหร่านได้ผ่านมติเห็นชอบ JCPOA ส่งผลให้วันที่ 18 ตุลาคม 2558 ถูกกำหนดเป็นวันรับรอง JCPOA หรือที่เรียกกันว่า Adoption Day

พัฒนาการ

เมื่อวันที่ 16 มกราคม 2559 IAEA ได้มีรายงานยืนยันว่า อิหร่านได้ดำเนินการตามเงื่อนไขของ JCPOA ครบถ้วน ได้แก่ (1) ยุติการก่อสร้างและการใช้งาน Arak Heavy Water Research Reactor (2) จำกัดขีดความสามารถในการเสริมสมรรถนะยูเรเนียม (3) จำกัดการพัฒนา วิจัย และผลิตเครื่องหมุนเหวี่ยง (4) จำกัดการสะสมแร่และเชื้อเพลิงนิวเคลียร์ (5) เมื่อ Implementation Day เริ่มขึ้น อิหร่านจะดำเนินการตาม Additional Protocol เป็นการชั่วคราว (provisionally apply) และ (6) อนุญาตให้ IAEA ติดตั้งเครื่องมือตรวจวัดการเสริมสมรรถนะยูเรเนียมไม่ให้เป็นกำหนด จึงได้ประกาศว่า Implementation Day ของ JCPOA เริ่มต้นขึ้นแล้ว ในวันที่ 16 มกราคม 2559

การยกเลิก ผ่อนปรน และคงไว้ของมาตรการลงโทษตามข้อมติ UNSC

ข้อมติที่ 2231 (2015) กำหนดให้รัฐทั้งปวงปฏิบัติตามมาตรการในภาคผนวก B (Annex B) ของข้อมติฯ กล่าวโดยสรุปคือ

(1) มาตรการลงโทษของ UNSC ที่ถูกยกเลิก/ผ่อนปรน ได้แก่

- การอายัดทรัพย์สินและการห้ามเดินทางของบุคคลและบริษัทที่เกี่ยวข้องกับโครงการพัฒนานิวเคลียร์ของอิหร่าน หรือเกี่ยวข้องกับหรือสนับสนุนการพัฒนาซีปนาวุธของอิหร่าน
- การอายัดทรัพย์สินบุคคลและองค์กร (entities) ที่อยู่ในการควบคุมของกองทัพอิหร่านกองกำลังพิทักษ์ปฏิวัติอิสลาม (Islamic Revolutionary Guard Corps – IRGC) และการห้ามเดินทางของบุคคลเหล่านี้

- การห้ามการค้าขายสินค้าและบริการที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมด้านนิวเคลียร์ของอิหร่าน การขาย ถ่านไอออน วัสดุ อุปกรณ์ สินค้า และเทคโนโลยีนิวเคลียร์แก่อิหร่าน
- การสอนและฝึกอบรม

(2) มาตรการลงโทษของ UNSC ที่ยังคงมีผลบังคับใช้

- กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาโครงการนิวเคลียร์ของอิหร่าน
- มาตรการลงโทษเกี่ยวกับการพัฒนาซีปนาวุธของอิหร่าน
- มาตรการห้ามการนำเข้าส่งออกอาวุธและยุทธโปกรณ์กับอิหร่าน
- มาตรการอายัดทรัพย์สินของบุคคลและบริษัท/องค์กรของอิหร่านที่ถูกกำหนดไว้ในบัญชีรายชื่อของสหประชาชาติ
- มาตรการป้องกันการเดินทางเข้า-ออก หรือผ่านดินแดนของบุคคลที่ถูกกำหนดไว้ในบัญชีรายชื่อของสหประชาชาติ
- มาตรการตรวจสอบสินค้าทั้งหมดที่มุ่งหน้าสู่และออกจากอิหร่าน ซึ่งรวมถึงที่ทำเรือและท่าอากาศยาน โดยเป็นไปตามกฎหมายภายในและกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง และให้ตรวจสอบเรือสินค้าในทะเลหลวงได้ โดยต้องได้รับความยินยอมจากรัฐเจ้าของธง หากมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่า มีการบรรทุกสินค้าที่เกี่ยวข้องกับโครงการพัฒนานิวเคลียร์ของอิหร่าน

หมายเหตุ

- ข้อมติ UNSC ที่ 2231 (2015) มีผลยกเลิกหรือผ่อนปรนมาตรการลงโทษอิหร่านกรณีโครงการนิวเคลียร์ แต่มาตรการลงโทษฝ่ายเดียว (unilateral sanctions) ที่กำหนดโดยประเทศอื่น ๆ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา และสหภาพยุโรป ในกรณีอื่น ๆ เช่น การละเมิดสิทธิมนุษยชน ยังคงมีผลบังคับใช้
- แม้ว่าสหรัฐฯ จะประกาศที่จะถอนตัวออกจากข้อตกลง JCPOA เมื่อวันที่ 8 พฤษภาคม 2561 แต่ข้อมติ UNSC ที่ 2231 (2015) ยังคงมีผลบังคับใช้

การดำเนินงานและท่าทีของไทยกรอบ UN

ไทยติดตามพัฒนาการและสนับสนุนการเจรจาทางการทูตเพื่อหาทางออกที่เป็นที่ยอมรับได้ของทุกฝ่ายในการแก้ไขปัญหานิวเคลียร์อิหร่านเพื่อให้เป็นไปในทางสันติอย่างแท้จริง และยินดีที่ทั้งสองฝ่ายสามารถบรรลุ JCPOA ได้ หวังว่า ทุกฝ่ายจะปฏิบัติตามพันธกรณีของตนในความตกลงดังกล่าวอย่างเคร่งครัด เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของความตกลงอย่างสมบูรณ์แม้หลังจาก Implementation Day ในวันที่ 16 มกราคม 2559 ซึ่งจะมีผลต่อการส่งเสริมความสัมพันธ์ภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศเป็นสำคัญ

คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 7 มิถุนายน 2559 เห็นชอบการดำเนินการตามข้อมติ UNSC ที่ 2231 (2015) เกี่ยวกับการผ่อนปรนและยกเลิกมาตรการลงโทษอิหร่าน โดยยังคงมีมาตรการบางส่วนที่มีผลบังคับใช้อยู่หรือได้รับการผ่อนปรนอย่างมีเงื่อนไข เพื่อให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องดำเนินการต่อไป

กองสันติภาพ ความมั่นคงและการลดอาวุธ
กรมองค์การระหว่างประเทศ
21 มิถุนายน 2561